

Pau Miret Gamundi



Centre d'Estudis Demogràfics



Resum

Aquest apartat es basa en les dades de les dues primeres onades del Panel de Desigualtats (PaD) realitzat per la Fundació Jaume Bofill, el treball de camp del qual tingué lloc entre 2001 i 2002. El PaD ofereix informació individual i de la llar en què es troba inclòs l'individu, la qual es representativa de la població catalana. L'interès fonamental de l'estudi rau en esbrinar les diferències en la població segons nacionalitat, en especial per al residents a la ciutat de Barcelona. Amb aquest objectiu s'empren una anàlisi estadística de comparació entre grups i un estudi de casos de les llars de Barcelona en què si més no un dels seus components tenia nacionalitat estrangera. Així s'esbrina, entre d'altres elements, que a tota Catalunya els estrangers tenien una tendència al lloguer molt superior a aquells de nacionalitat espanyola, que a Barcelona el nivell d'instrucció dels estrangers tenia una component d'educació secundària molt superior al dels espanyols (en contra del nivell universitari) i que l'atur afectava el doble a estrangers que a espanyols. Sobre les històries d'estrangers residents a Barcelona hi ha de molt diverses, però alguns esquemes es repeteixen, com són la d'immigrants que tenien cura de gent gran, les de reunificació familiar o les de la utilització de xarxes migratòries per fondejar a la ciutat i buscar feina.

1. Fonts de dades

Aquest estudi es basa en les dades de les dues primeres onades del Panel de Desigualtats Socials a Catalunya (PaD) realitzat per la Fundació Jaume Bofill, el treball de camp de les quals tingué lloc durant l'any 2001 la primera i a cavall entre 2002 i 2003 la segona. Es tracta d'una enquesta longitudinal, en què l'objectiu és seguir a les mateixes llars al llarg dels anys, per realitzar fotografies anuals, recollint així allò que roman estable i allò que canvia. En aquestes dues primeres onades, es van poder seguir 1703 llars, 288 van ser recollides a la primera onada però van desaparèixer per a la segona i 74 llars van ser incorporades a la segona onada sense haver estat entrevistades a la primera.

Entre tots els blocs de preguntes que hi apareixen a les dues onades, hi ha una a la que aquí es prestarà especial atenció, a saber, la relativa a l'habitatge. A més, aquesta variable es relacionarà amb d'altres que també reben una important consideració al PaD com són, fonamentalment, els aspectes referents a la feina, al nivell d'instrucció, ingressos, satisfacció subjectiva amb les condicions de vida i variables familiars i de coresidència. Remarcant que l'enquesta permet combinar dues unitats d'estudi, la individual i la de la llar on es troba cada individu.

Aquí es centrarà l'atenció en les llars en què algun dels membres tenia nacionalitat estrangera, molt en especial a les localitzades a la ciutat de Barcelona. A Catalunya, setanta llars van ser observades durant les dues onades i al menys en una de les onades tenien algun component de nacionalitat estrangera. A més, vint-i-sis tenien si més no un membre de nacionalitat estrangera però només foren entrevistades a la primera onada. Finalment, set llars amb aquestes característiques només foren entrevistades a la segona onada. En total, a Catalunya, el PaD presenta 103 llars amb membres de nacionalitat estrangera, l'objecte d'estudi central d'anàlisi. Aquesta quantitat queda reduïda a vint-i-una llars si ens centrem específicament en la ciutat de Barcelona: cinc només entrevistades a la primera onada, 2 només a la segona i 14 observades durant les dues onades. A les residents a Barcelona els hi reservem un tractament personalitzat.

Un primer objectiu d'aquest estudi serà comparar les característiques de les llars en general amb aquelles que presenten algun membre de nacionalitat estrangera i un segon punt buscarà caracteritzar les llars amb aquesta darrera característica a la ciutat de Barcelona.

2. Característiques de les llars

2.1 Grandària de les llars

En disposar de dues onades del PaD es possible fer una anàlisi dels col·lectius que interessen de manera que, per una banda, es faci un retrat de la situació a Catalunya i a la ciutat de Barcelona per a la primera onada i, a continuació, una descripció de com van canviar les coses entre la primera onada i la segona.

Així, la taula 1 presenta la mitjana en el nombre de persones que convivia a la llar per als quatre grups analitzats: a primer cop d'ull, el valor més alt és el d'estrangers, especialment si residien a la ciutat de Barcelona. També la variabilitat, assenyalada per la desviació típica, és més elevada entre aquest col·lectiu. En concret, el número de persones per llar a Barcelona en aquelles llars en què algun membre era estranger era com a mitjana de 2'9, amb una desviació d'1'4; uns valors que eren per als no estrangers residint a la ciutat de 2'4 i 1'2 respectivament. Tanmateix, feta la operació estadística pertinent (una anàlisi de variància) s'obté que l'única comparació estadísticament significativa és la que es fa entre aquelles llars amb tots els membres de nacionalitat espanyola segons visquessin o no a Barcelona: en efecte, fora d'aquesta ciutat les llars de tres o quatre individus són més habituals que a Barcelona, i ho són menys les d'un o dos components (taula 1), de manera que mentre a Barcelona aquestes llars tenen una mitjana de 2'4 persones, fora de la ciutat aquest valor arribava a 2'6 persones per llar.

En definitiva, certament, les llars a Barcelona són de dimensions més reduïdes que a la resta de Catalunya, fet que sembla anar en sentit contrari per aquelles en què si més no un membre és estranger, és a dir, aquestes a Barcelona són més grans que a la resta de Catalunya. A més, les llars amb estrangers tenien un major nombre de residents, estiguessin o no ubicades a la ciutat de Barcelona.

Taula 1. Número de persones per llar

	Epanyols, fora de BCN	Estrangers, fora BCN	Epanyols, BCN	Estrangers, BCN
1	20,82	14,52	27,45	15,63
2	28,21	40,32	31,70	28,13
3	23,93	14,52	20,64	25,00
4	21,06	19,35	15,11	25,00
5	5,13	9,68	4,47	
6	0,78	1,61	0,43	6,25
7	0,08		0,21	
n (llars)	1.650	80	242	19
Mitjana	2,6	2,8	2,4	2,9
Desv. típica	1,2	1,3	1,2	1,4

Taula 2. Canvis en la grandària mitjana de les llars entre la primera i la segona onada (entre aquelles observades en totes dues)

	Espanyols, fora de BCN	Estranger, BCN	Espanyols, fora BCN	Estranger, BCN
-4	0,00	0,00	0,00	0,00
-3	0,18	0,00	0,00	0,00
-2	0,46	0,00	0,76	4,17
-1	7,59	14,29	4,82	0,00
0	82,18	64,29	83,25	54,17
1	8,78	21,43	10,66	33,33
2	0,64	0,00	0,25	4,17
3	0,18	0,00	0,25	4,17
4	0,00	0,00	0,00	0,00
n (llars)	1.425	59	205	14
Mitjana	0,0	0,1	0,1	0,4
Desv. típica	0,5	0,7	0,5	1,0

Per altra part, els canvis en el nombre de persones entre la primera i la segona onada ha estat molt més important per a les llars amb estrangers que per a les que no en tenien (taula 2). De fet, un 83% de les llars amb tots els components de nacionalitat espanyola no han variat en la seva estructura entre una onada i l'altra, i en la resta com a màxim s'ha donat una variació en una persona, ja sia per defecte o perquè s'ha afegit a la llar. En contrast, les llars amb algun estranger han estat molt més dúctils, en especial per als residents a la ciutat de Barcelona, on en un 33% se els hi ha afegit un nou component (fora de Barcelona, per a les llars amb si més no un membre de nacionalitat estrangera aquest percentatge era d'un 21%). En aquest aspecte, la significació estadística és suficient per afirmar les diferències dins de la ciutat de Barcelona, és a dir, es pot dir que l'augment mitjà de 0'4 membres per llar en aquelles amb algun estranger residents en aquesta ciutat és força més alt que el registrat com a mitjana en les llars sense cap component estranger de Barcelona (taula 2).

2.2 Tinença

En dividir la mostra en quatre grups implica que alguns d'ells tenen un pes insuficient per estimar coeficients estadísticament significatius, en especial si cal afegir en un determinat model més d'una variable independent. Així, passa si s'analitza la tinença de l'habitatge, variable que és imprescindible estandarditzar per edat, ja que es pot suposar que aquesta darrera variable té molt a dir en el tipus de tinença. En efecte, per exemple, a mesura que la persona principal és més gran, augmenta la probabilitat de tenir l'habitatge en propietat ja pagada: mentre que estaven en aquesta situació un 21% de les llars la persona principal de les quals tenia 18-30 anys, ho estaven un 81% de les llars on la persona de referència tenia més de 50 anys (taula 3).

Però no és aquesta la dada que aquí interessa, sinó si es poden establir diferències entre els col·lectius analitzats, és a dir, considerant la tinença en funció de si se està residint a la ciutat de Barcelona i si entre els seus membre hi ha algú de nacionalitat estrangera. En aquest sentit, un cop s'ha estandarditzat l'edat i la nacionalitat de l'individu principal de la llar, la intensitat de la propietat sense càrregues pendents s'avalua en un 54%, i constitueix la situació més habitual a Catalunya (taula 3). Però només per a les llars on tothom és

de nacionalitat espanyola resident fora de la ciutat de Barcelona es pot afirmar que aquesta proporció és significativament superior al percentatge general, en concret, d'un 66%, sense que la diferència en aquest valor hagi estat causada per l'estructura per edat, ja que aquesta variable ha estat controlada.

De la mateixa forma, cal interpretar tots els altres valors presentats a la taula 3. Així, en el cas de la propietat amb pagaments d'hipoteca pendents, es pot afirmar que, un cop estandarditzat per les dues variables que integren el model, el percentatge general era del 25% (la meitat que l'anterior). A més, com calia esperar, aquesta proporció disminuïa amb l'edat, i mentre que era del 40% quan la persona de referència tenia menys de 30 anys, assolí un mínim del 9% quan la mateixa tenia més de 50 anys. Entre el conjunt de llars que tenien una hipoteca pendent, la distinció per nacionalitat era significativa només per als residents fora de Barcelona, ja que, clarament, si la persona de referència era espanyola, la probabilitat de estar en aquesta situació era molt superior (41%) a l'estimada en les llars amb la persona principal de nacionalitat estrangera (17%). Per desgràcia, aquesta distinció no té suficient força estadística a Barcelona, tot i que sembla que la situació dels estrangers a la ciutat era similar a la de la resta de Catalunya.

Els habitatges cedits a la persona de referència de la llar no tenen prou importància estadística per ser considerats, però el lloguer conté informació vital respecte a Barcelona, tot i que una de les conclusions sigui que la realitat per a la població de nacionalitat estrangera a la ciutat no es diferencia gaire de la situació d'aquest col·lectiu a la resta de Catalunya. En efecte, la majoria dels estrangers (un xic més del 50%) viuen en llars de lloguer, independentment de l'àrea de residència i un cop ha estat controlada l'edat. En contrast, aquest percentatge és substancialment menor en les llars on tothom té la nacionalitat espanyola resident fora de la ciutat de Barcelona (11%).

Taula 3. Tinença de la llar segons edat i nacionalitat de la persona principal

	n	PROPIETAT		HIPOTECA		CEDIT		LLOGUER	
		%	Sig.	%	Sig.	%	Sig.	%	Sig.
General	1.989	53,94	***	25,38	***	0,03	ns	32,93	***
18-30 anys	211	20,74	***	40,43	***	0,04	ns	47,53	***
31-40 anys	426	44,17	***	38,96	***	0,04	ns	30,02	ns
41-40 anys	425	67,60	***	24,01	ns	0,03	ns	23,41	***
més de 50 anys	927	81,33	***	8,90	***	0,02	***	32,83	ns
Espanyols, fora de BCN	1.648	65,97	***	41,50	***	6,94	ns	11,13	***
Estrangers, fora BCN	80	51,21	ns	17,28	*	0,68	ns	52,16	***
Espanyols, BCN	242	59,72	ns	29,47	ns	3,95	ns	28,98	ns
Estrangers, BCN	19	38,40	ns	17,76	ns	0,00	ns	51,03	***

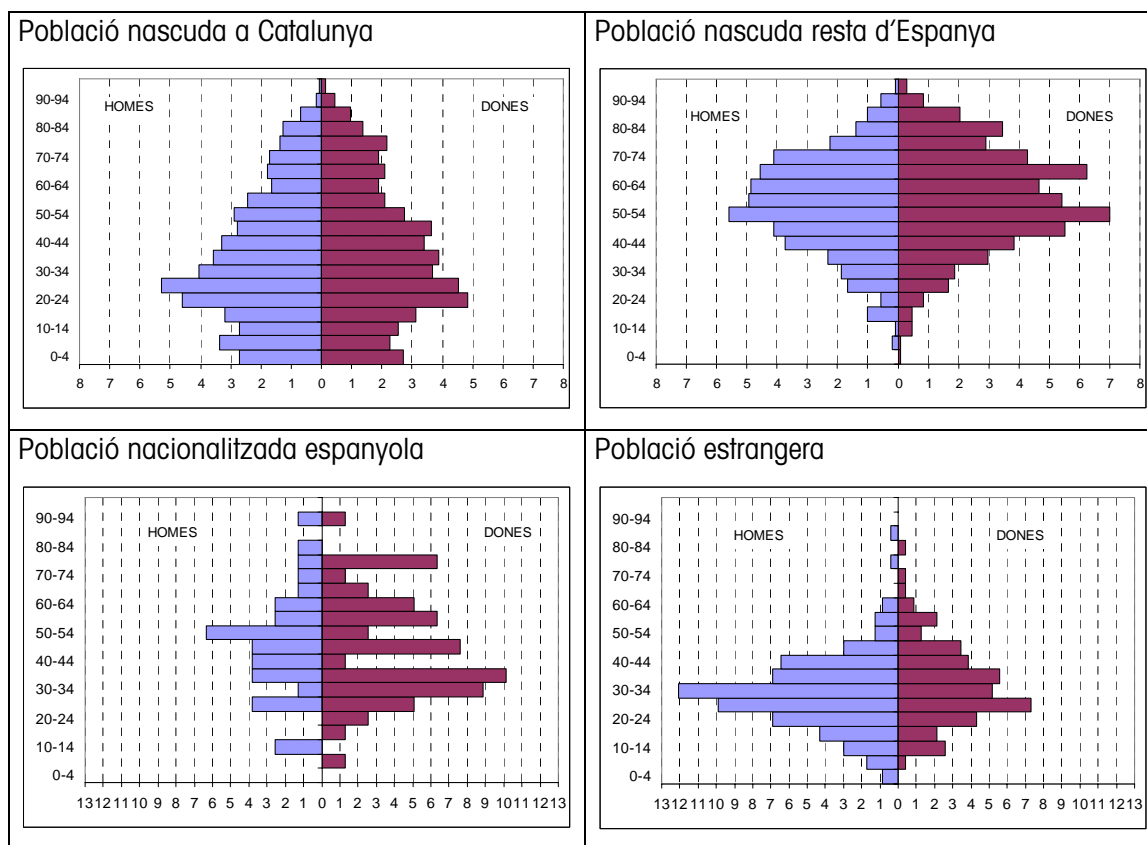
Nota: "****" $p < 0'01$; "***" $p < 0'05$; "**" $p < 0'1$; "ns" no significatiu

3. Algunes característiques dels individus

El PaD entrevistà en la seva primera onada a 45 estrangers residents a la ciutat de Barcelona. Les nacionalitats eren ben diverses, destacant-se la colombiana (9 individus), l'equatoriana (7 individus) i la pakistanesa (7 individus). A més, foren entrevistats 4 persones del Perú, 3 de la República Dominicana i la mateixa quantitat d'italianes, 2 de Xile, 2 d'Angola i una de cadascuna de les següents nacionalitats: austríaca, britànica, ucraïnesa, eslovena, nord-americana i cubana. Totes aquestes persones conviuen en 21 llars, amb 22 individus més que tenien la nacionalitat espanyola. D'aquestes 21 llars identificades es buscarà fer una anàlisi exhaustiva de les seves condicions de vida i de la relació amb l'habitatge dels seus membres.

En les següents piràmides es representa la diferent estructura per edats de la mostra segons es tractés de població nascuda a Catalunya, a la resta d'Espanya, nacionalitzada espanyola o de població estrangera. Certament, mentre la immigració de la resta d'Espanya a Catalunya presenta una estructura més madura que els nascuts a Catalunya, la de nacionalitat estrangera és fonamentalment masculina i composta per adults joves (d'entre 25 i 35 anys).

Piràmides de població segons lloc d'origen i nacionalitat (mostra Catalunya)



Una altra característica que es descriurà aquí és el nivell d'educació. Per simplificar, en el nivell d'educació s'han recollit només tres categories: educació primària, secundària o mitjana i superior o universitària. Es vol esbrinar fins a quin punt la població immigrant, en especial la que viu a la ciutat de Barcelona, constitueix un col·lectiu amb un nivell educatiu idiosincràtic i en quin sentit. A més de la variable que combina nacionalitat (ser espanyol o estranger) i residència (viure a la ciutat de Barcelona o a la resta de Catalunya), s'han afegit altres dues variables independents, a saber, el grup d'edat de l'individu i el sexe, per a veure si tenen alguna cosa a dir respecte a l'educació i, si és així, evitar la seva interferència en l'anàlisi de la diferència entre els quatre conjunts estudiants: espanyols vivint a Barcelona, estrangers residint a la ciutat, espanyols de la resta

de Catalunya i estrangers d'aquesta darrera àrea. La taula 4 presenta els models construïts per a cada una de les categories del nivell d'instrucció, separant l'educació secundària de les altres, ja que la mateixa mostra una combinació de variables diferent.

L'edat és una variable fonamental per destriar qui en la mostra té un nivell d'instrucció o un altre. Mentre que en el cas de l'educació secundària és possible extreure quin és l'efecte net d'aquesta variable, en el cas de l'educació primària i la secundària la mateixa interactua amb el sexe i cal presentar l'efecte de les dues variables combinades. En general, com calia esperar, com més jove era un individu, major el seu nivell d'instrucció: es tractava d'un efecte generació, ja que com més antiga era una cohort, menys havia accedit a l'educació. Les úniques excepcions a aquesta afirmació es trobava entre els individus que havien assolit una educació superior al comparar els joves de 30 amb els joves adults d'entre 30 i 40 anys i entre les dones amb educació primària. En el primer cas es tractava d'un efecte edat, ja que entre els menors de 30 s'inclouia força gent que no havia tingut temps d'acabar una carrera universitària, doncs eren encara massa joves per haver assolit aquesta fita.

En el tema que ens ocupa, però, el col·lectiu de referència era una variable també molt important per descriure els nivells d'instrucció de la població, tot i que l'efecte de la mateixa era menor al de les anterior variables. Cal tenir en compte, a més, que els valors estimats per a cada agrupació de nacionalitat i lloc de residència han estat estandarditzats per grups d'edat i sexe, ja que aquestes són les altres variables incloses en el model. Es fa evident que la situació era diferent a Barcelona que a la resta de Catalunya. Així, fora de la ciutat, el grau d'instrucció era molt similar entre la població estrangera i espanyola: un cop controlats els efectes de l'edat i del sexe, un xic més de la meitat de la població tenia un grau educatiu de com a màxim primària, un 30% de secundària i un mica més del 15% universitària (taula 4). En contrast, la població de nacionalitat espanyola residents a Barcelona estava dividida en tres terços, un amb cadascú dels nivells d'instrucció considerats. Finalment, els estrangers residents a Barcelona tenien un perfil característic: un 35% tenien com a màxim educació primària, un 55% secundària i un 10% universitària.

Taula 4. Nivell d'instrucció segons sexe, edat, nacionalitat i residència

		PRIMÀRIA		UNIVERSITAT	
		%	sig.	%	sig.
1	General	42,81	*	15,99	***
NACIONALITAT I RESIDÈNCIA					
	Espanyols, fora de BCN	53,90	**	14,75	ns
	Estrangers, fora BCN	52,70	***	16,54	ns
	Espanyols, BCN	32,29	***	29,05	***
	Estrangers, BCN	33,57	*	8,55	ns
SEXE	EDAT				
homes	<30	22,38	***	14,46	ns
	31-40	28,49	***	27,00	***
	41-50	44,23	ns	19,48	***
	>50	77,51	***	7,98	***
dones	<30	48,55	***	12,10	***
	31-40	39,44	ns	16,98	ns
	41-50	44,85	ns	14,96	ns
	>50	49,97	***	12,17	***

	%	sig.
General	35,25	***
NACIONALITAT I RESIDÈNCIA		
Espanyols, fora de BCN	28,17	ns
Estrangers, fora BCN	27,54	***
Espanyols, BCN	33,83	ns
Estrangers, BCN	53,56	***
EDAT		
<30	61,71	***
31-40	42,48	***
41-50	33,51	ns
>50	12,77	***
SEXE		
homes	39,61	***
dones	31,13	***

Nota: "****" $p < 0'01$; "***" $p < 0'05$, "**" $p < 0'1$, "ns" no significatiu

En l'anàlisi de l'activitat laboral s'han considerat quatre categories entre la població entre 16 i 64 anys, segons s'estigués treballant a jornada completa, a jornada parcial, en atur o s'estigués fora del mercat laboral (en inactivitat). Un cop les variables d'edat i sexe han estat controlades, l'activitat de la població segons lloc de residència i nacionalitat sorgeix amb claredat, tal i com es pot comprovar a la taula 5. En aquest sentit, les diferències més contrastades rau en la població en atur, ja que mentre que la de nacionalitat espanyola experimentà unes taxes d'aproximadament el 5%, els estrangers les sofriren el doble, amb independència que visqueren a Barcelona o a la resta de Catalunya. En contrast, les situacions d'activitat que no presenten diferències entre cap dels col·lectius analitzats foren la jornada parcial, ja que per a tots ells es situava al voltant d'un 7%, i la inactivitat, amb un nivell del 20%, up cop l'edat i el sexe havien estat controlades. Finalment, mentre que entre aquells i aquelles amb una feina a jornada completa residents a la ciutat de Barcelona no s'han detectat diferències segons nacionalitat (amb unes taxes del 45%), fora de la ciutat sí que es donaren, ja que mentre la població de nacionalitat espanyola estava ocupada a jornada completa en un 45%, l'estrangera ho estava en un 30%.

Taula 5. Relació amb l'activitat segons edat, sexe, nacionalitat i residència

	JORNADA COMPLETA		JORNADA PARCIAL		EN ATUR		EN INACTIVITAT	
	%	Sig.	%	Sig.	%	Sig.	%	Sig.
General	41,99	**	7,52	***	7,26	***	23,36	***
16-29	24,14	***	7,63	ns	7,39	ns	16,77	***
31-40	64,38	***	11,49	***	11,15	***	10,14	***
41-50	65,98	***	10,29	***	8,83	ns	14,12	***
50-64	19,76	***	3,44	***	3,72	***	69,76	***
homes	54,61	***	4,32	***	6,54	*	17,61	***
dones	30,34	***	12,78	***	8,04	*	30,29	***
Espanyols, fora de BCN	46,54	*	7,08	ns	3,94	***	21,37	ns
Estrangers, fora BCN	31,21	**	6,93	ns	12,61	***	29,65	ns
Espanyols, BCN	46,90	ns	8,69	ns	5,00	**	19,75	ns
Estrangers, BCN	44,07	ns	7,51	ns	10,75	*	23,43	ns

Nota: "****" $p < 0,01$; "****" $p < 0,05$, "****" $p < 0,1$, "ns" no significatiu

4. Particularitats dels ciutadans de Barcelona de nacionalitat estrangera

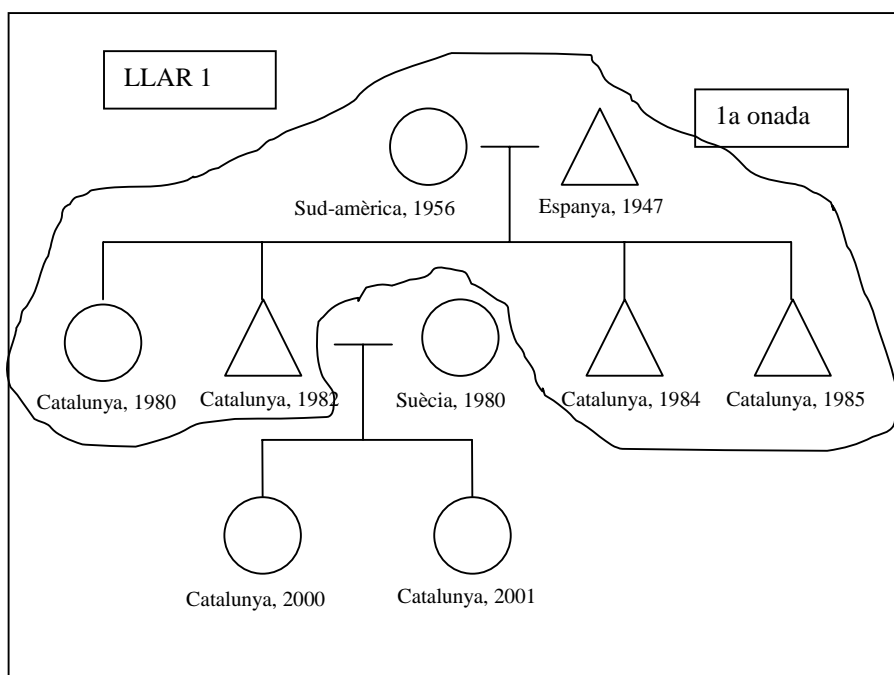
En les llars identificades a la ciutat de Barcelona es busca fer una anàlisi exhaustiva de les seves condicions de vida y de la relació amb l' habitatge dels seus membres. En alguns casos les característiques dels membres de la llar són tan específiques que hi ha el perill de que es puguin identificar als protagonistes: per aquest motiu, en les llars amb aquestes particularitats s'han difuminat un xic certes dimensions per a preservar l'anonimat.

La parella que conforma el nucli principal de la llar número 1 va néixer a un país sudamericà el 1956 (ella) i a Espanya el 1947 (ell), i van arribar a Catalunya respectivament el 1976 i el 1975. Per les dates d'arribada tot fa pensar que ella era una exiliada forçosa a causa del cop d'estat de Pinochet (una pura especulació per part nostra). En definitiva, portaven aquí més de 30 anys, fet que els investia totalment com a ciutadans de

Catalunya, malgrat la dona de referència de la llar mantenia la seva nacionalitat xilena. A més, van tenir quatre fills, tots ells nascuts a Catalunya, una nena (la gran) i tres nens, nascuts el 1980, 1982, 1984 i 1985. Grans canvis van tenir lloc entre la primera i la segona onada, ja que un dels fills va portar la seva parella (una ciutadana de la Unió Europea nascuda al 1980) a viure amb la família, amb la qual va tenir dues filles, nascudes al 2000 i al 2001, sense canviar de llar. En definitiva, la família va passar de 6 a 9 membres, i de ser una llar amb un nucli conjugal amb fills va passar a ser una llar amb dos nuclis complets. Tot plegat, el va forçar a canviar de casa: cal tenir en compte que en el primer habitatge vivien sis persones en 30 metres quadrats!

¹ El nucli principal ja portava 17 anys residint en el primer habitatge, que era de propietat i encara amb pagaments de la hipoteca pendents. El segon pis era de lloguer i pagaven al 2002, 65.000 pessetes mensuals. Tots els components de la llar eren solters, és a dir, els dos nuclis conjugals estaven en unió consensual (el nucli principal pot considerar-se una parella més que estable: portaven 22 anys junts!).

La dona de la parella del nucli principal va deixar els estudis amb 15 anys, assolint el títol de graduat escolar; ell ho feu amb 12 anys i no va acabar els estudis primaris. Tots dos van començar a treballar als 15 anys. A l'actualitat ella és mestressa de casa i ell treballa a jornada completa com a cuiner en un hotel. Els dos fills grans no estaven ja estudiant, van deixar de fer-ho respectivament als 17 i als 18 anys, i mentre que la primera acabà un cicle de grau mitjà, el segon finalitzà una formació professional de primer grau. A la primera onada, l'una estava a l'atur i l'altre treballava a temps parcial com a cuiner a un restaurant i no volia treballar més hores; per altra part, a la segona onada la primera treballava en una impremta d'uns 50 treballadors i el segon com a mecànic en una fàbrica de vehicles de motor. Els altres dos fills de la parella que conformava el nucli principal estaven estudiant, el gran batxillerat i el petit l'ESO.

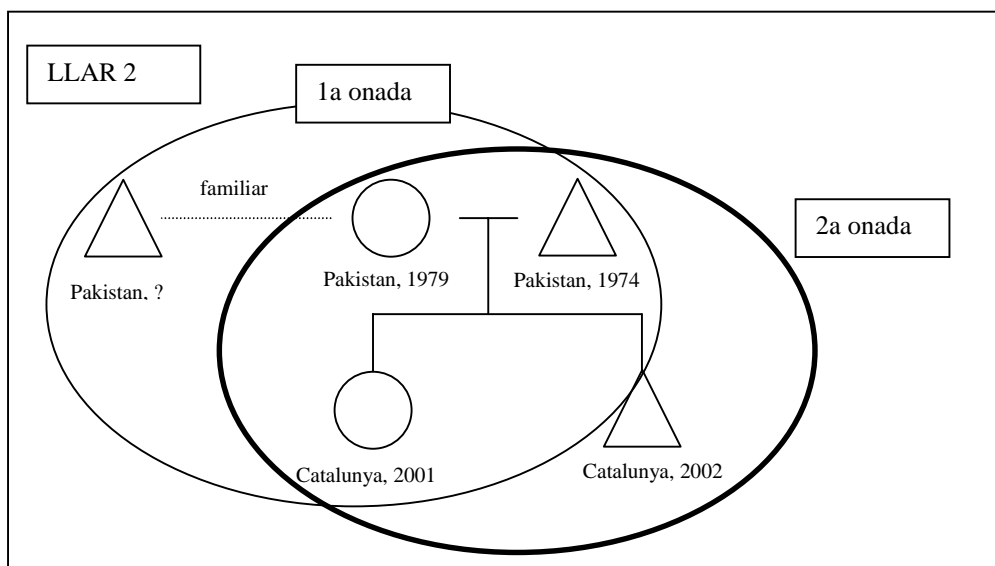


La segona llar fotografiada estava formada per un matrimoni de pakistanesos amb una filla nascuda el 2001 i un familiar de la dona en la primera onada que no els va seguir al nou habitatge. Vivien a la ciutat de Barcelona des de feia un any, les quatre persones en un pis de 70 m² i amb un lloguer de 25.000 pessetes al mes (150 euros). Aquest lloguer els suposava un esforç econòmic qualificat per la persona de referència com a "força important". Era un habitatge que no tenia cap deficiència o inconvenient greu que representés un problema important d'habitabilitat. A la segona onada van mudar-se a un municipi de l'àrea

¹ En el Pad no hi ha informació sobre el metres quadrats de l'habitatge per a la segona onada.

metropolitana, a un pis de propietat (pel qual van començar a pagar una hipoteca), no seguint-los –com ja s'ha comentat- el familiar de la dona i on van tenir un altre fill, aquesta vegada baró. Aquest és un clar exemple del tipus de llar d'estrangers a Barcelona, amb una forta mobilitat residencial i un gran dinamisme familiar.

La primera en arribar d'aquesta llar número 2 fou l'esposa, que ho feu l'any 1992, als 13 anys d'edat, quant encara era soltera. Set anys després hi arribà el seu familiar, de la mateixa edat que ella (en el moment de l'entrevista tenia 22 anys) y que passà a conviure amb ella a la mateixa llar. L'any 2000 va arribar a Catalunya el que seria el seu marit, i aquest mateix any van contraure matrimoni i van tenir el primogènit. En definitiva, a la primera onada, el quatre individus composaven una llar nuclear (una parella amb una filla) amb un altra persona, el familiar de l'esposa. Els dos homes de la llar treballaven a jornada completa, però ella ho feia de forma intermitent. Només la parella principal ha contestat a preguntes referents als ingressos, y mentre que l'home tenia un sou de 150 euros mensuals, la dona tenia uns ingressos molt variables i sempre força reduïts. El seu nivell d'estudis era de diplomat universitari per part d'ell i d'estudis secundaris per part d'ella.



Les dues llars següents no aporten informació qualitativament significativa en el tema que ens ocupa, ja que el component d'estrangeria en la seva estructura el donen les seves primeres filles, en que tot i ser nascudes a Catalunya, conservaven la nacionalitat nord-americana en el primer pas i britànica en el segon (que havien aconseguit per naixement, ja la resta de membres de la família tenien la nacionalitat espanyola).

La llar número cinc no precisa de diagrama descriptiu, ja que estava composta per un grup de persones sense vinculació familiar, és a dir, per un grup d'amics. Un sud-americà nascut al 1977 (que actuava com a persona de referència) i arribat a Catalunya l'any 2000, moment en què va començar a viure en aquest pis, un italo-venezolà nascut el 1979 que havia arribat a Catalunya l'any 1999 i una catalana nascuda l'any 1977. Convivien en un pis de 90 m² amb un lloguer a termini de 110.000 pessetes mensuals. En la segona onada només es va recollir el que va fer la persona de referència, ja que aquesta va canviar de domicili sense els seus companys. Tots ells havien acabat el COU i estaven estudiant una carrera universitària de cicle curt. Respecte a l'activitat eren ben diferents: el primer treballava a jornada completa com a comercial en una empresa de telecomunicacions, el segon era estudiant a temps complert i la tercera treballava a temps parcial com a recepcionista en un hotel. Aquesta llar era un exemple de la població estrangera flotant de la ciutat, que havien arribat feia poc i que qui sap si arrelarien a Barcelona o continuarien viatge cap a un altre indret.

Tampoc la següent llar (número 6) tenia relacions de parentiu entre els seus dos membres: una vídua nascuda a Catalunya l'any 1910 (tenia 91 anys en el moment de l'enquesta) i una equatoriana nascuda al

1947, divorciada i que havia arribat a Catalunya l'any 1999. Feia un any que havia estat contractada per la vídua o algú de la seva família per a tenir cura d'ella. Aquest darrer component és la raó de que fos catalogada com a llar en què algun dels seus membres era de nacionalitat estrangera. L'empleada domèstica treballava a jornada completa i pernoctava al mateix habitatge. La vídua tenia el graduat escolar, havent estudiat fins als 14 anys, punt vital en què va haver de deixar els estudis per dedicar-se a les feines domèstiques un cop va contraure matrimoni, una ocupació a la que s'ha dedicat fins l'any passat, en què va morir el seu marit. En aquest pis, la vídua vivia feia 16 anys en aquest habitatge de 85m² que havia heretat. Per altra part, la dominicana no havia cursat estudis, tot i que sabia llegir i escriure.

La següent és una història clàssica de reunificació familiar (llar número 7). Es tracta d'una llar de sis colombians composta per quatre cosins i els dos fills d'un d'ells que no es pot identificar amb les dades del PaD, ja que no és l'informant principal. Cap d'ells té la seva parella residint a la llar. En primer lloc, l'any 1999 va arribar un cosí (home) de la persona de referència i una neboda nascuda al 1991: potser eren pare i filla, però no es pot saber (a més, l'home era solter). A continuació, va arribar una vídua nascuda al 1965, una separada nascuda el 1967 i una nena de 10 anys de la que tampoc es podia identificar el parentiu amb les dones. L'últim, nascut al 1975 i que va arribar al 2001 és la persona de referència a l'entrevista: feia dos anys que residia en aquesta casa, és a dir, hi vivia des de la seva arribada a Catalunya. Tots sis convivia en un pis de 70 m², de lloguer amb contracte a termini i pel qual pagaven 120.000 pessetes al mes (780 euros). La llar no va poder ser seguida en la segona onada.

Només es recull informació del nivell d'instrucció i de la relació amb l'activitat de quatre dels components d'aquesta llar: de fet, són els únics adults i els dos menors de sis anys estan estudiant. Així, es coneix que la persona de referència va abandonar els estudis als 16 anys, un cop completada l'educació primària, i que actualment, amb 26 anys, afirma que està buscant la primera feina. La cosina separada de 34 anys ha tingut una carrera educativa idèntica, però va començar a treballar als 14 anys i ara treballa en dues feines, tenint cura de criatures, com a autònoma i a jornada completa. La cosina vídua de 36 anys té estudis de batxillerat i el cosí solter del qual es desconeix l'edat ha acabat l'Educació Secundària Obligatoria. En l'actualitat cap dels dos no estan cursant estudis, ambdós treballen a jornada completa, ella de mainadera en una llar i ell com a cambrer en un hotel.

Les dues següents llars (números 8 i 9) tampoc tenen gran interès, ja que el seu membre estranger era en ambdós casos la cònjuge, que eren respectivament italiana i austríaca, ambdues casades amb catalans.

En la llar número 10 quasi tothom tenia en un principi nacionalitat dominicana. El nucli principal estava format per una mare casada i una filla, la primera nascuda al 1966 a la República Dominicana i arribada a Catalunya l'any 1996 i la segona nascuda al 1981 (quan la seva mare tenia 25 anys) i arribada a Catalunya l'any 1998. La dona no conviu amb la seva parella, és a dir, es tracta d'un nucli monoparental. La mare va deixar els estudis primaris incomplets, als 13 anys, aconseguint només un certificat d'escolaritat i en l'actualitat s'ocupa de les tasques domèstiques. La llar es completava amb quatre dones no emparentades amb el nucli principal i de les quals no es té cap informació sobre el seu nivell d'instrucció o relació amb l'activitat. Tanmateix, l'existència d'una nena de 7 anys nascuda a Catalunya i de nacionalitat espanyola indica que la llar amagava un altre nucli al seu sinus: com totes les altres dones eren solteres i manca informació sobre el seu any de naixement no es possible establir amb suficient seguretat qui era la mare d'aquesta criatura. A més, la nena va néixer a Catalunya al 1994, quan cap de les components de la llar actual havien encara arribat al país. En efecte, la primera persona en arribar a Catalunya fou la persona de referència, que fondejà a Catalunya l'any 1996. Dos anys després, ho feren la seva filla i una amiga, les quals han aconseguit ja la nacionalitat espanyola. Finalment, l'any 2001, hi arribaven dues amigues més. Aquesta llar només fou recollida a la primera onada, en què la persona principal portava un any residint a un pis de 80 m² pel qual es pagaven 85.000 pessetes de lloguer. En conseqüència, si més no durant aquest darrer any, les sis dones van residir plegades en aquest habitatge: un trencaclosques amb forces peces que no hem aconseguit armar.

En la llar número 11 hi vivien dues persones de diferent sexe. Ella, la persona de referència era de l'Europa de l'est i ell de la Unió Europea (tot i que ja tenia la nacionalitat espanyola). Ella era casada (però no convivia amb la seva parella), ell era vidu. Hi havia entre ambdós una forta diferència d'edats, ja que mentre ella tenia 47 anys, ell en tenia 89. Havien arribat a Catalunya respectivament l'any 1998 i 1961. Ella feia

dos anys que vivia en un habitatge de 180 m² del qual no coneixia el tipus de tinença ni altres característiques econòmiques. Ambdós eren llicenciats universitaris en arquitectura o ingenieria, professió de la que ell estava jubilat. Ella va deixar els estudis als 25 anys i va començar a treballar als 26 anys. En l'actualitat treballa a jornada completa com a empleada domèstica tenint cura de un avi que té el seu mateix nivell d'instrucció universitari: aquesta llar mostra en tota la seva cruesa com la categoria professional es pot desplomar de cop quan hom fa un moviment migratori, molt segurament imprescindible per a la seva supervivència personal.

A la llar número 12 hi vivia un llatinoamericà en soledat. Tenia 36 anys a la primera onada del PaD, era casat i havia arribat a Barcelona l'any 1998. Residia des del 2000 a un pis de 50 m² que tenia llogat i del qual no va informar sobre la grandària. Tenia fins al COU, però havia abandonat els estudis als 17 anys un cop acabada la secundària i havia entrat a treballar als 19 anys. Avui treballa com a mecànic en una empresa de paper de 200 treballadors.

La llar número 13 s'inclou en aquest grup perquè l'home de la parella tenia doble nacionalitat: italiana i argentina. Es tracta d'un matrimoni casats l'any 1990 (cohabitaven des de feia un any) amb un fill i una filla que conviuen en un pis de 60 m² des de l'any 1981, que tenien en propietat amb hipoteca i per a l'adquisició del qual havien rebut ajuts públics. La dona havia nascut a Espanya l'any 1959 i emigrat a Catalunya l'any 1977, l'home havia nascut a l'argentina l'any 1963 i havia arribat a Catalunya el 1988. Els seus fills havien nascut a Catalunya els anys 1990 i 1991, és a dir, que quan es va fer l'enquesta tenien 10 i 11 anys d'edat. En la parella principal, ella tenia el graduat escolar i ell una formació professional de primer grau, van deixar els estudis respectivament als 13 i als 18 anys, i van entrar a treballar als 17 i als 19 anys. Ella treballa a jornada completa com a administrativa en un comerç i ell estava aturat a la primera onada però va trobar feina com a electricista en la construcció a la segona.

La llar 14 està composta de tres cosins de nacionalitat colombiana, dues dones i un home amb estats civils ben diversos: una casada, una vídua i un solter. Feina un any que conviuen en un habitatge de lloguer pel qual pagaven 43.000 pessetes mensuals. De fet, les dues dones havien arribat a Catalunya tot just l'any 2000 i l'home un any després. En el moment de l'entrevista, 2001, tenien respectivament, 23, 36 i 13 anys d'edat. La informant principal tenia estudis de batxillerat i mai havia estat activa ni ocupada i la seva cosina tenia una llicenciatura (que havia acabat als 24 anys) i també es trobava en situació d'inactivitat laboral. La situació d'activitat d'aquesta llar era -als nostres ulls- realment estranya.

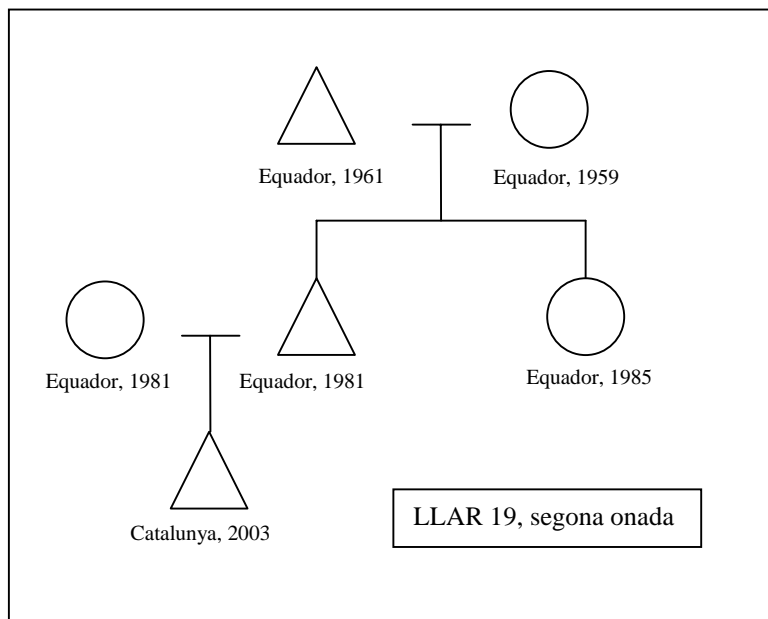
La llar número 15 no va canviar la seva fesomia entre la primera i la segona onada. Es tractava d'un matrimoni de peruans amb una filla de la mateixa nacionalitat, tots ells nascuts al Perú i immigrants a la ciutat de Barcelona. Estaven casats des de l'any 1991. La dona del nucli principal va arribar abans, l'any 1995, i cinc anys després va arribar el pare amb la seva filla. L'any 2001, quan es va fer la fotografia de la família a Barcelona, ella tenia 41 anys, ell en tenia 40 i la filla 8 anys. Des de feia un any conviuen en un pis de lloguer de 55 m², pel qual pagaven 51.000 pessetes. Ella tenia una carrera curta i ell estudis per sobre de la llicenciatura, tanmateix no tenien els títols convalidats. Els rols d'activitat es troben dividits per gènere: ell treballa a jornada completa com a peó de la construcció i ella a jornada parcial com a empleada domèstica per a poder tenir cura de la nena.

Tots els components de la següent llar (la 16) eren del Pakistan i mantenien la seva nacionalitat. El pis havia passat de quatre a sis persones, i entre una i altra onada s'havien donat tres altes i una baixa. El grup fundador va arribar l'any 1999 i estava compost per la persona principal, un cosí i dos companys més de pis, tots eren homes i mentre que la persona de referència era soltera, els altres eren casats (tot i que, evidentment, no vivien amb les seves parelles). L'any 2001 la persona de referència tenia 21 anys, el cosí 44 i els altres dos compartien edat, 32 anys. Un any després de l'arribada, l'any 2000, van llogar un pis de 46 m² a la ciutat pel qual pagaven 50.000 pessetes al mes. Però l'any següent van aconseguir un ajut públic pel qual van accedir a un habitatge de propietat, un dels companys de pis els va deixar però van arribar tres de nous l'any 2002: tots ells homes, solters i pakistanesos. Dels nou vinguts, un tenia la mateixa edat que la persona principal, un altre cinc anys més i un tercer era deu anys més gran. Respecte al nivell d'instrucció, una persona era analfabeta i els altres tenien estudis mitjans, però els havien fet al seu país i no tenien els títols convalidats. Van deixar els estudis al voltant dels 18 anys i van començar a treballar immediatament: tothom afirma que va ser forçat per les circumstàncies a fer-ho així. Tots ells treballaven en

el moment de la primera onada a jornada completa com a peons de construcció, menys un que treballava com a operari en una fàbrica de fusta. La persona principal va perdre la feina entre la primera i la segona onada i n'està buscant una altra.

Una parella composta per una catalana i un cubà formaven un altra llar resident a Barcelona (número 17). Ell acabava d'arribar a la ciutat l'any 2001, amb 36 anys, ella en tenia aleshores 35: aquell mateix any es van casar. Ella tenia una diplomatura universitària, ell estudis de batxillerat i van deixar d'estudiar la una als 21 anys i l'altre als 16 anys, posant-se immediatament a treballar. La dona feia d'educadora social a l'administració pública i l'home treballava com a guàrdia jurat en una empresa de serveis de seguretat, ambdós a jornada completa. Vivien en un pis de propietat sense càrregues, de 80 m², en el que ella ja portava 7 anys residint. El matrimoni va fructificar l'any 2002 amb una nena.

Un matrimoni d'angolesos formaven la següent llar observada (número 18): es van casar al 2000. El primer en arribar fou ell, l'any 1990, amb 25 anys. Deu anys més tard va arribar ella, amb 28 anys (ell en tenia aleshores 35). L'any 2002 van tenir una filla. No van deixar constància a l'enquesta de la grandària del pis on residien, però sí que l'home hi vivia des de l'any 1999 i que pagava 37.000 pessetes al mes. Ell tenia estudis de llicenciatura i ella de batxillerat. Ell va deixar d'estudiar per fer el servei militar i immediatament després va començar a treballar. Ella va deixar d'estudiar als 23 anys perquè no estava interessada en allò que estava fent. L'home treballava a jornada completa com a cuiner en un restaurant a la primera onada i va passar a ser paleta a la segona; la dona era inactiva.



Una llar de set equatorians formen la següent llar (número 19). A la segona onada hi havia sis. Pot semblar que es van donar pocs canvis entre una onada i l'altra, però la realitat és que hi van haver cinc altes i sis baixes! i la llar va passar de ser una llar sense nucli a tenir dos nuclis familiars al seu sinus. És a dir, la primera llar no tenia res a veure amb la segona, tot i tractar-se del mateix habitatge. Així, en una primera tongada hi arribaren tres homes i una dona, era l'any 2000, i un any després hi arribaren dues dones més i un altre home. La persona principal tenia estudis de diplomàtic universitari i treballava a jornada completa com a operari en una fàbrica de 15 treballadors. Un dels homes que arribà amb ell tenia estudis de COU i era peó de la construcció en una empresa de 25 treballadors i la dona que també immigrà al mateix torn tenia aquest mateix nivell d'instrucció i exercia a Catalunya de mainadera tenint cura de nens en una casa particular. Un altre home arribat a la primera tongada que l'any 2001 tenia 17 anys era una persona contractada per la llar, i una dona arribada a la segona tongada, amb 27 anys complerts, era definida com a rellogada. Tots dos tenien estudis de batxillerat i eren definits com aturats, fins i tot la persona contractada. Les edats dels altres eren ben variades, la persona de referència tenia 40 anys, hi havia un nen de 10 anys, un jove de 25 i dues dones més de 29 i 37 anys d'edat. Els set vivien en un pis de 45 m² que havia llogat la persona de referència i pel qual pagaven 100.000 pessetes. Com s'ha comentat, la faç de la llar va

canviar completament amb la segona onada, ja que la mateixa tenia una estructura força complexa que es mostra a continuació.

En efecte, l'únic que va quedar de tot el grup quan es tornar a fer el PaD fou la persona principal amb la seva família, tots els altres van formar un altra llar, com es veurà a continuació. I és que l'any 2002 va arribar la seva dona amb dos fills del matrimoni i la seva nora (unida amb el seu fill en unió consensual, ja que ambdós eren solters). La dona del nucli principal tenia estudis de batxillerat, i els va deixar als 19 anys coincidint amb el naixement del seu fill gran, va començar a treballar als 23 anys i ara ho fa de manera intermitent com a personal de neteja i no aconsegueix una jornada a temps complet, tot i que és el que desitja. La filla era separada, tenia 18 anys en el moment de l'Enquesta i havia acabat els estudis de batxillerat, deixant-los als 16 anys per migrar a Catalunya; en l'actualitat està buscant feina. La nora té estudis de batxillerat, els va deixar als 16 anys per motius familiars i estava unida amb el seu fill des de l'any 2000, actualment segueix estudis no reglats d'informàtica i està buscant feina. A més, de la parella més jove hi nasqué un nen a Catalunya l'any 2003. La dinàmica de la llar res tenia a veure amb la de dos anys abans, només continuava a la ciutat de Barcelona com a marca vital.

El següent grup (llar número 20) era una escissió de l'anterior, i la única persona que no els va seguir fou la persona contractada. Tots eren solters, es a dir el nucli principal estava format per una unió consensual. La primera arribada s'havia produït l'any 2000 i estava formada per la parella amb el cunyat de la dona, i la segona l'any 2001, composada pel seu fill (el de deu anys) i la senyora rellogada.

5. Conclusions

No s'ha aconseguit fer distincions estadísticament significatives en la tinença de l'habitatge de les llars de Barcelona on tothom tenia la nacionalitat espanyola: l'heterogeneïtat entre elles fa impossible distingir trets diferencials. Tanmateix, si la nacionalitat d'algun membre era estrangera, la presència del lloguer era majoritària (un cop l'edat havia estat controlada), malgrat que aquesta característica no era idiosincràtica de la ciutat de Barcelona sinó de tota Catalunya.

Respecte al nivell d'instrucció, la situació de la població de nacionalitat estrangera era força diferent dins i fora de la ciutat de Barcelona. Mentre que a la resta de Catalunya el grau educatiu era independent de la nacionalitat i tenia a veure amb altres variables com l'edat i el sexe, a Barcelona la població de nacionalitat estrangera tenia una major proporció d'aquelles i aquelles amb educació secundària i menor d'universitaris.

En relació amb l'activitat laboral, les dades senyalen un atur molt més acusat entre la població de nacionalitat estrangera, afectant per igual a Barcelona i a la resta de Catalunya. També s'apreciaren diferències en els percentatges de població treballant a jornada completa, però només fora de Barcelona, ja que en aquesta situació estaven significativament més els de nacionalitat espanyola que els estrangers.

Sobre les històries immigratòries dels residents a Barcelona hi ha de tots colors. Hi ha situacions que es repeteixen tot i els pocs casos, com són les de la progressiva reagrupació familiar, o la utilitzacions de xarxes migratòries entre persones sense relacions de parentiu entre elles i que s'agrupen en una mateixa llar, o la de la immigrant que passa a conviure amb una persona molt gran per a tenir cura d'ella com a feina a jornada completa. També es donen moltes històries de gent que tot i mantenir la seva nacionalitat estrangera tenia la seva vida plenament integrada en la realitat catalana i no es podien considerar ja com a immigrants. I també grups de nou vinguts, sovint amb nacionalitat llatinoamericana o pakistanesa, que mostraven una dinàmica familiar i laboral fortament arrelada a Catalunya. Hi ha exemples de joves de nacionalitat estrangera que sembla que viuen a Barcelona per a gaudir la ciutat com a centre universitari i de fort dinamisme en el mercat de treball. En general, tot i que –com se sol dir– cada història és un món, n'hi ha de força similars.